

ГЭЭГДЭЛ ЭД ХӨРӨНГӨ ЗАВШИХ ГЭМТ ХЭРГИЙН ЭРҮҮГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ, ЧИГ ХАНДЛАГА

CRIMINAL CRIMES OF EMPLOYMENT SITUATION AND TRENDS

Г.Чингис.
ДХИС-ийн магистрант,
цагдаагийн ахлах дэслэгч

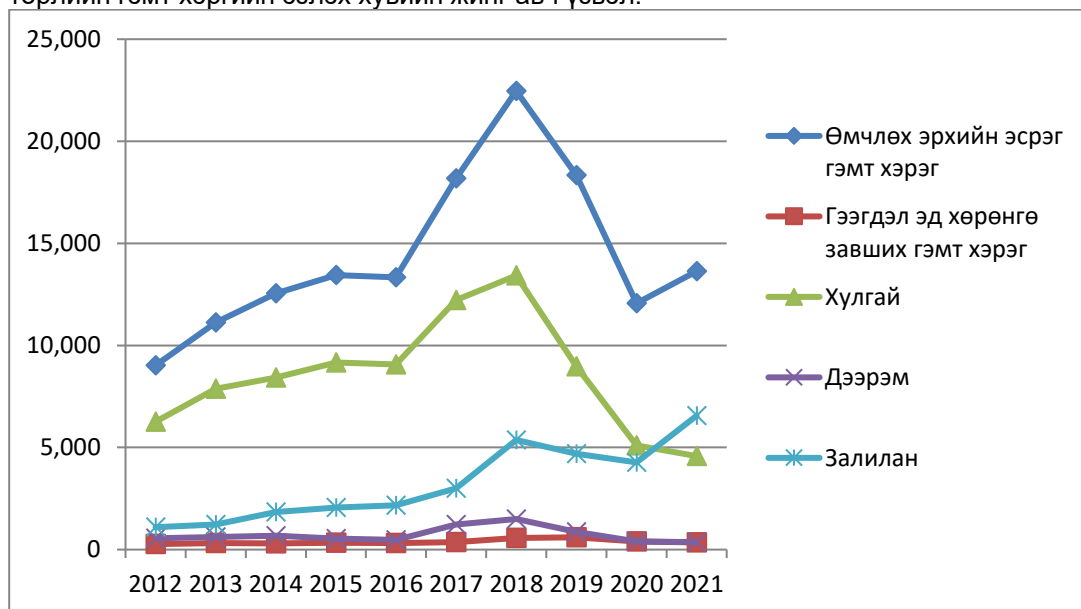
Товч агуулга: Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийн эрүүгийн нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийж, энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар санал-зөвлөмж боловсруулсан.

Abstract: The criminal situation of embezzlement was analyzed and recommendations were made to prevent this type of crime.

Түлхүүр үг: Эд хөрөнгө, гээгдэл эд хөрөнгө, гэмт хэрэг, гэмт хэргийн хөдөлгөөн, гэмт хэргийн түвшин, халдлагын зүйл.

Key words: Property, tangible property, crime, criminal movement, crime rate, type of attack.

Цагдаагийн байгууллагад сүүлийн 10 жилийн хугацаанд бүртгэгдсэн гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг болон өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн бүтцэд энэ төрлийн гэмт хэргийн эзлэх хувийн жинг авч үзвэл:⁶⁶

Эндээс үзэхэд, өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн бүтцэд хулгайлах, залилах гэмт хэрэг дийлэнх хувийг эзэлж, дээрэмдэх, хөрөнгө завших, гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг харьцангуй бага бүртгэгдсэн байна.

⁶⁶ <http://www.1212.mn/> Үндэсний статистикийн хороо

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийн хөдөлгөөнөөс үзэхэд, тогтмол буураагүй үзүүлэлттэй байна.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргүүд нь аливаа этгээд бусдын эд хөрөнгө, эд хөрөнгийн эрхийг үйлдлийн ямар аргаар нь хууль бусаар олж авч байгаагаас хамаарч хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага ялгамжтай байдаг. Харин гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг нь тухайн эд хөрөнгийг хууль бусаар олж авахдаа ямар нэгэн идэвхитэй үйлдэл хийгээгүй байдаг. Тохиолдлын шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас буюу эзэмшигч өмчлөгчийнх нь болгоомжгүй үйлдлээс шалтгаалан энэ төрлийн гэмт хэрэг үйлдэгддэг. Тиймээс ч гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага бусад өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэгтэй харьцуулахад бага байдаг.

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийн субъект насны хувьд 16-аас дээш настай хэрэг хариуцах эрх зүйн чадвар, чадамжтай этгээд байх бөгөөд субъектэд байх бас нэгэн шинж бол түүний олсон гээгдэл эд хөрөнгө болох алдуул мал, гээгдэл эд хөрөнгө, андуурагдсан илгээмж боломж алдаатай гүйлгээний эзнийг хэн болохыг мэдээгүй байхыг шаардана.⁶⁷

Бусдын аливаа гэсэн, алдсан эд зүйлийг өөрийн өмч болгон завших үйлдэл нь ёс зүйн хэм хэмжээний зөрчил үүсгэж байдаг. Ёс суртахууны хэм хэмжээгээ зөрчин гэмт хэрэг үйлдсэн хүн бүр нь өөрийн гэсэн онцлог шинжтэй, дахин давтагдашгүй бие хүн гэдэг утгаараа өөрийгөө тодорхойлох олон шинж чанартай. Гэмт хэрэгтнийг ангилах гэж тодорхой шалгууруудыг харгалзан зэрэглэлд оруулах, бүлэглэн хуваахыг ойлгоно.⁶⁸

Тиймээс “Гээгдэл эд хөрөнгө завших” гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдүүдийн онцлог шинжүүдийг харгалзан бүлэглэн хувааснаар энэхүү гэмт хэрэгтэй тэмцэх арга зам эрчимтэй ахиц дэвшил гарна.

Монгол Улсын шүүхээс таслан шийдвэрлэсэн гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийг shuukh.mn⁶⁹ цахим хуудаснаас үзэхэд, 2022 оны эхний 8 сарын хугацаанд 156 хэрэг хянан шийдвэрлэжээ. Эдгээр гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийг үйлдсэн

⁶⁷ С.Жанцан. “Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүй /ерөнхий ба тусгай анги/.” УБ., 2011. 381 дэх тал

⁶⁸ Ц.Цэлмэг. “Криминологи”. УБ., 2011. 89 дэх тал

⁶⁹ <https://shuukh.mn>

этгээдүүдийн нийтлэг шинж болон хохирогчдын хохирлын хэмжээ, түүнийг эргэн төлж барагдуулсан эсэх талаар судалгаа хийсэн болно. Судалгааг явуулахдаа дараах хэсэгт ангилж авч үзлээ.

- Хүйсний хувьд /гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд/;
- Насны хувьд /гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд/;
- Боловсролын байдал /гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд/;
- Гэр бүлийн байдал /гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд/;
- Эрүүгийн эрх зүйн шинж /гэмт хэрэг үйлдсэн этгээд/;
- Гэмт хэрэг гарж буй нутаг дэвсгэрийн хувьд.
- Гэмт хэрэгт өртөгдөж буй объект
- Хохирогчдод учруулсан хохирлыг нөхөн төлсөн байдал.

1.Хүйсний хувьд:

Улсын хэмжээнд нийт бүртгэгдсэн гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт холбогдсон яллагдагч нарыг хүйсээр авч үзвэл, эмэгтэйчүүд 2017 онд 13.9%, 2018 онд 13.6%, 2019 онд 13.3%, 2020 онд 17.5%, 2021 онд 16.15%-ийг тус тус эзэлж байна.

Статистак үзүүлэлт	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он
Бүгд	18,131	16,389	17,110	16,667	18078
Эмэгтэй	2,532	2,218	2,287	2,907	2,927
18 хүртэлх насны	1,066	956	1,356	990	921

2022 оны эхний 8 сарын байдлаар гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт 85 эрэгтэй, 68 яллагдагчаар татагдсан байна.

2. Насны хувьд.

Энэ төрлийн гэмт хэргийг залуучууд түлхүү гэмт хэрэг үйлддэг нь тэд нийгэмтэй харьцах харьцаа нь төлөвшөөгүй, өөрт нь болон нийгэмд ашигтай холбоо байхгүй буюу тун сул, үзэл бодол нь бүрэн төлөвшөөгүй, амьдралын туршлагагүй, нийгмийн баялгаас хүртэх хувь хэмжээ бага, нийгэмд эзлэх байр суурь бага байдаг зэрэг нөхцөл байдалтай холбоотой.

Нас ахих тусам бие хүний нийгэмтэй харьцах харьцаа сайжирч, үзэл бодол нь төлөвшин гэмт хэрэг үйлдэх идэвхи нь буурдаг тул настай хүмүүс харьцангуй бага гэмт хэрэг үйлддэг.

Дэлхийн хэмжээнд явуулсан судалгаагаар нийт гэмт хэргийн 70 орчим хувийг 35 хүртэлх насны хүмүүс үйлддэг бөгөөд тэд голчлон, хүч хэрэглэсэн гэмт хэрэг, хулгайлах, дээрэмдэх, танхайрах, хүчиндэх зэрэг гэмт хэрэг үйлдэж байхад 40 наснаас дээш ихэвчлэн хээл хахууль авах, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах, ашиглан шамшигдуулах хэргийг голчлон үйлддэг байна.⁷⁰

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийг насны ангиллаар залуу нас 16-30 насны, идэр нас 31-40 насны, 41-50 нас буюу ахимаг нас, 51 болон түүнээс дээш буюу ахмад нас гэсэн ангиллаар авч үзэхэд, 48 хувийг залуу нас, 36 хувийг идэр насны залуучууд эзэлж байна. Энэ нь залуучуудын нийгмийн байр суурьтай болоогүй тэдгээрийн бүрэн төлөвшөөгүй, амьдралын туршлагагүй, нийгмийн баялгаас хүртэх хувь хэмжээ бага байдаг зэрэг нөхцөл байдалтай холбоотойгоор энэ гэмт хэрэг үйлдэгдэхэд хүргэсэн гэж авч үзсэн.

3. Боловсролын байдал.

Энэ төрлийн гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдүүдийн боловсролын түвшин харьцангуй өндөр байна.

⁷⁰ Ц.Цэлмэг. “Криминологи”. УБ., 2011. 91 дэх тал

Энэ төрлийн гэмт хэргийг ихэвчлэн бүрэн дунд, дээд боловсролтой хүн үйлдсэн байна.

4. Гэр бүлийн байдал.

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийг үйлдсэн яллагдагчид:

1.	Ганцаараа амьдардаг	11
2.	Эхнэр/ нөхөртэйгээ хоёулаа	4
3.	Ам бүл 3	23
4.	Ам бүл 4	20
5.	Ам бүл 5 ба түүнээс дээш	42

Энэ төрлийн гэмт хэрэг нь тохиолдлын шинжтэй үйлдэгддэг онцлогтой гэмт хэрэг учраас ганц бие, гэр бүлгүй хүмүүс болон ам бүл олуулаа өнөр өтгөн гэр бүлтэй хүмүүс ч энэ гэмт хэргийг түлхүү үйлдсэн байна.

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт яллагдагчаар татагдсан 113 иргэний дийлэнх олонх нь анх удаагаа гэмт хэрэг үйлдэж байгаа бөгөөд өмнө ямар нэгэн ял, шийтгэл эдэлж байгаагүй байна. Үүнээс энэ төрлийн гэмт хэрэгт холбогдогч гэмт хэрэгтнүүдийн зан төлвийн онцлогийг авч үзвэл, ихэвчлэн хууль, дүрмийг баримталдаг ч боловсролын байдал болон бусад нөхцөл байдлын улмаас хууль, эрх зүйн мэдлэг хангалтгүй, шунахайн сэдэл нь ёс зүйн хэм хэмжээгээсээ давж гарж ирсэн нь харагдана.

5. Гэмт хэрэг үйлдэгдэж буй нутаг дэвсгэр

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийн үйлдэгдсэн нутаг дэвсгэрээр нь ангилан авч үзлээ. Нийт гэмт хэргийн 41% нь хот суурин газар үйлдэгдэж, 59% нь хөдөө орон нутгийн хүрээнд үйлдэгджээ. Эдгээр нь 21 аймагт дүйцүүлэн авч үзэхэд хот суурин газрын үзүүлэлтээс нилээдгүй бага харагдах юм.

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг хийгээд нийт гэмт хэрэг нь түлхүү хүн ам ихтэй хот, суурин газар ихэвчлэн үйлдэгдэж байх ба иргэдийн тоо харьцангуй сийрэг хөдөө орон нутаг энэ гэмт хэрэг үйлдэгдэх тохиолдол нь хомс байна.

6. Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт өртөгдөж буй объект

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2 дугаар зүйлд “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна”, 3 дугаар зүйлд “Өмчлөгчийн эрхийг

гагцхүү хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлаж болно” гэж өмчийн харилцааг тунхаглан баталгаажуулах болсон.⁷¹

Тус хуулийн “Хүний эрх, эрх чөлөө” гэсэн хоёрдугаар бүлгийн 16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй”⁷² гэж заасан.

Харин хэн нэгний гэсэн эд зүйлийг олж авах нь хууль бус, бусдын өмчид эзэмшил тогтоохыг гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг гэж үзэж хууль цааз бичигт өнө эртнээс цээрлэн хариуцлага тооцон ирж байсан түүхтэй.

2015 оны Эрүүгийн хуульд “Төлбөр тооцооны алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, эд хөрөнгө, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул малыг бусдын өмчлөл, эзэмшилд байгааг мэдсээр байж завшсаны улмаас ...” гэж халдлагын зүйлийн хүрээг өргөтгөсөн.

Цагдаагийн байгууллагад бүртгэгдсэн гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргээс үзэхэд:

- Гар утас 91%;
- Бэлэн мөнгө 3%,
- Ахуйн хэрэгцээний зүйлс 3%
- Үнэт эдлэл 1%
- Зөөврийн компьютер 1%-ийг тус тус эзэлж байна.

Дээрх үзүүлэлтээс дийлэнх тохиолдолд хүмүүс утсаа таксинд орхих, үйлчилгээний газар орхиж явах, гудамжинд гээх тохиолдол ихэнх хувийг эзэлж байна.

7.Хохирогчдод учруулсан хохирлыг нөхөн төлсөн байдал

Гэмт хэргийн улмаас учруулсан хохирлыг мөрдөн байцаалтын шатанд 100% нөхөн төлүүлсэн байна.

Дүгнэлт

Улсын хэмжээний статистик мэдээллээс үзэхэд, гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэг тогтвортой буурахгүй байгаагийн зэрэгцээ иргэдийн ухаалаг утасны хэрэглээнээс шалтгаалж, гэмт хэргийн гаралт, хохирлын хэмжээ нэмэгдэх хандлагатай байна.

Иргэд гээгдэл эд хөрөнгийг завших үйлдэл нь гэмт хэрэг, зөрчилд тооцогддог болохыг мэддэггүй учраас гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэх, улмаар эрүүгийн хариуцлага, шийтгэл хүлээх явдал цөөнгүй байна. Иргэдийн хууль эрх зүйн мэдлэг, ёс зүйг дээшлүүлэх, соён гэгээрүүлэх ажил дутмаг болох нь тогтоогдов.

Энэ төрлийн гэмт хэргийг бүрэн дунд, дээд боловсролтой, эрхэлсэн тодорхой ажилтай, залуучууд ихэвчлэн үйлдэж байгаагаас үзэхэд өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийг боловсролгүй, эрхэлсэн ажилгүй иргэд ихэвчлэн үйлддэг хэвшсэн ойлголтыг эвдэж байна.

Энэ төрлийн гэмт хэргийн хохирлыг 100 хувь мөрдөн байцаалтын шатанд барагдуулсан байгаа нь онцлогтой байна.

Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажил хангалтгүй байна.

Санал

- Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцлийн талаар криминологийн судалгаа хийж, судалгааны үр дүнд үндэслэн урьдчилан сэргийлэх ажил арга хэмжээ зохион байгуулах
- Иргэдийн эрх зүйн мэдлэг, ухамсарыг дээшлүүлэх, соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ зохион байгуулах
- Гээгдэл эд зүйл хүлээн авах, хадгалах төвийг нээн ажиллуулах

⁷¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль УБ. 1992 он

⁷² Мөн тэнд

- Гээгдэл эд хөрөнгө завших гэмт хэрэгт хохирохоос сэргийлэх санамжийг олон нийтийн газар байршуулах, мэдээлэл хүргэх

Ашигласан материал

Монгол Улсын хууль тогтоомж

- Монгол Улсын Үндсэн хууль. //Төрийн мэдээлэл. УБ., 1992. №1
- Эрүүгийн хууль (шинэчилсэн найруулга) //Төрийн мэдээлэл. УБ., 2016. №7
- Зөрчлийн тухай хууль. //Төрийн мэдээлэл. УБ., 2017. №24

Сурах бичиг, гарын авлага, нэг сэдэвт бүтээл

- Жанцан С. Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүй /схемчилсэн тайлбар, зүйлчлэлийн асуудал/. УБ., 2011
- Н.Жанцан. Криминологи. УБ., 2012
- Д.Зүмбэрэллхам. Криминологийн онолууд. УБ., 2022
- Гантулга С, Энхболд Б. Эрүүгийн эрх зүй: тусгай анги. УБ., 2018
- Ц.Цэлмэг. Криминологи. УБ., 2011

Цахим эх сурвалж

- [http:// www.legalinfo.mn](http://www.legalinfo.mn)
- [http:// www.shuukh.mn](http://www.shuukh.mn)
- [http:// www.1212.mn](http://www.1212.mn)